

Айзек Азімов — американський письменник, вчений-біохімік, один із найвідоміших майстрів наукової фантастики, автор понад 500 книжок, кожна з яких завоювала прихильність мільйонів читачів у всьому світі. Його твори неодноразово одержували нагороди — премії *Г'юґо*, *Неб'юла*, *Ґеффена* та премію журналу *«Локус»*.

Галактична Імперія скоро зазнає занепаду. Попереду страшні тисячоліття війн, уникнути яких неможливо. Найвидатніший учений Імперії, психоісторик Гарі Селдон, передбачив її падіння й довгий період страшної анархії. Він не може це зупинити, проте знає, як скоротити руїну: Селдон має план і вміє керувати суспільством майбутнього. Та людська жага до влади і багатства може все зіпсувати...

www.bookclub.ua

ISBN 978-617-12-3356-0

9 786171 233560

Айзек Азімов

ФУНДАЦІЯ

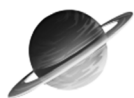

Айзек Азімов

ФУНДАЦІЯ

Крізь морок варварства — до цивілізації

Isaac Asimov

FOUNDATION

A novel

Айзек Азімов

ФУНДАЦІЯ

Роман

ХАРКІВ **КЛУБ**
2017 **СІМЕЙНОГО**
ДОЗВІЛЛЯ

УДК 821.111(73)
ББК 84(7Спо)
А35

Жодну з частин цього видання
не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі
без письмового дозволу видавництва

Перекладено за виданням:
Asimov I. Foundation : A Novel / Isaac Asimov. —
New York : Bantam Books, 2004. — 323 p.

Переклад з англійської *Романа Клочка*

Дизайнер обкладинки *Андрій Прокопенко*

ISBN 978-617-12-3356-0 (укр.)
ISBN 978-0-553-29335-7 (англ.)

© Estate of Isaac Azimov, 1951,
1979
© Hemiro Ltd, видання українською мовою, 2017
© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», переклад та художнє оформлення, 2017

Пам'яті моєї матері (1895—1973)

Частина I. ПСИХОІСТОРИКИ

ГАРІ СЕЛДОН — ...народився в 11988 році Галактичної ери, помер у 12069 році. Ці дати частіше подаються за літочисленням поточної Ери Фундації — 79-1 роки е. ф. Народжений у сім'ї представників середнього класу на Геліконі, сектор Арктура (де його батько, згідно з сумнівною легендою, вирощував тютюн на гідропонних плантаціях), він рано проявив дивовижні математичні здібності. Існує безліч анекдотів про ці його здібності, і деякі з них суперечать один одному. У віці двох років він, як кажуть...

Безсумнівно, свій найбільший внесок він зробив у галузі психоісторії. Селдон зайнявся нею тоді, коли вона була не більше, ніж набір розпливчастих аксіом, а залишив її ґрунтовною статистичною наукою.

Найкращою і найдетальнішою на сьогодні його біографією є праця Гаала Дорніка, який познайомився з науковцем, ще будучи зовсім молодим, за два роки до смерті великого математика. Історія їхнього знайомства...

Галактична енциклопедія¹

1.

Його звали Гаал Дорнік і він був сільським хлопцем, який до того ніколи не бачив Трентора. Тобто, не бачив у реальному житті. Він бачив його багато разів на гіпервідео, а іноді й у приголомшливих тривимірних випусках новин, що висвітлювали коронацію Імператора

¹ Усі цитати з «Галактичної енциклопедії» взяті з її 116-го видання, опублікованого 1020 р. е.ф. видавництвом «Encyclopedia Galactica Publishing Co» (Термінус), із дозволу видавців. (Прим. авт.)

або відкриття засідання Галактичної Ради. І хоча він прожив усе своє життя на планеті Синнакс, яка кружляла навколо однієї з зірок на краю Блакитної Туманності, він, як бачите, не був відрізаний від цивілізації. Як і жодне місце в тогочасній Галактиці.

На тоді в Галактиці налічувалося 25 мільйонів населених планет, і всі вони зв'язувалися присягою на вірність Імперії, столицею якої і був Трентор. Це якраз ті останні п'ятдесят років, коли про Імперію ще можна було таке сказати.

Для Гаала ця поїздка стала справжньою кульмінацією його молодого наукового життя. У космосі він бував і до цього, тож сам політ для нього мало що значив. Якщо чесно, раніше він літав не далі єдиного супутника Синнаксу, де здобував потрібні йому для дисертації дані про механіку руху метеоритів, але ця космічна подорож однаково була на півмільйона миль, або півмільйона світлових років.

Він морально готувався лише до стрибка крізь гіперпростір — явища, якого він ще не переживав під час звичайних міжпланетних мандрівок. Стрибок залишався й, імовірно, завжди буде єдиним практичним способом подолати відстань між зірками. Подорож крізь звичайний простір могла тривати зі швидкістю не вищою за швидкість світла (одне з наукових понять, що збереглися ще із забутого світанку людської історії), а це означало б роки мандрів навіть між найближчими населеними системами. А крізь гіперпростір — область, яку важко було собі уявити і яка не була ні простором, ні часом, ні матерією, ні енергією, ні чимось, ні нічим, — можна було пройти вздовж Галактики за інтервал, що дорівнював двом найближчим моментам часу.

Гаал чекав першого з цих стрибків, дещо побоюючись, аж у животі трохи крутило, а завершилося все незначною вібрацією, маленьким внутрішнім поштовхом, який припинився, перш ніж він усвідомив, що щось відчув. От і все.

Після цього був лише корабель, великий і блискучий; приголомшливий результат дванадцяти тисячоліть імперського прогресу; і він сам, зі своєю нещодавно захищеною докторською дисертацією з математики та запрошенням від великого Гарі Селдона прилетіти на Трентор, щоб узяти участь у його значному та трохи таємничому проекті.

Після розчарування від стрибка Гаал з нетерпінням чекав, коли з'явиться Трентор. Він не виходив з оглядової зали. Щоразу, коли в оголошений час відчинялися сталеві затвори люків, він завжди був поруч, спостерігаючи за суворим блиском зірок, захоплюючись

неймовірними хмарами зоряних скупчень, схожих на величезну масу світлячків, немов спіяманих у своєму леті й завмерлих назавжди.

Якось він побачив холодний синьо-білий дим газової туманності, що пропливала над ілюмінатором за п'ять світлових років від корабля, здалеку нагадуючи молоко. Вона наповнила кімнату крижаними тонами, а потім зникла з поля зору за дві години, після чергового стрибка.

Сонце Трентора спершу було важко побачити — біла плямка, що губилася в міриадах таких самих зірок, і тільки позначка в корабельному путівнику вказувала на неї. Тут, біля центру Галактики, густі скупчення зірок. Але з кожним стрибком ця зірочка сяяла все яскравіше, а решта блідли й рідшали на її тлі.

До зали зайшов офіцер і сказав:

— Оглядову залу буде зачинено на весь час, що лишився до кінця подорожі. Підготовка до посадки.

Гаал пішов слідом за ним, тримаючись за білий рукав із зображенням зорельота й сонця Імперії.

— Можна мені залишитися? — спитав він. — Я хотів би подивитися на Трентор.

Офіцер усміхнувся, і Гаал трохи почервонів. Йому спало на думку, що він говорить із провінційним акцентом.

Офіцер відповів:

— До ранку ми вже приземлимося на Трентор.

— Я мав на увазі, що хочу побачити його з космосу.

— Вибач, мій хлопчику. Якби це була космічна яхта, то це, може, і вдалося б зробити. Але ми гальмуватимемо, повернувшись до Сонця. Ти ж не хочеш одночасно і осліпнути, і отримати опіки та шрами від радіації?

Гаал пішов до виходу. Офіцер гукнув йому вслід:

— Хлопче, згори Трентор однаково був би для тебе сірою плямою. Чому б тобі не замовити космічний тур, коли ми приземлимося? Вони дешеві.

Гаал озирнувся.

— Дуже вам дякую за пораду.

Його охопило розчарування, наче маленького хлопчика, така дитяча легковажність природна і для дорослого, і Гаалові до горла підкотився клубок. Він ніколи не бачив Трентор, неймовірно розпростерту планету, велику, наче життя, і не очікував, що доведеться чекати довше.

2.

Корабель приземлився в мішанині шумів. Було чути віддалене шипіння атмосфери, яку прорізав корабельний метал. Спокійне дзижчання кондиціонерів, що боролися з теплою від тертя, і дедалі повільніший шум двигунів, які виконували гальмування. Було чути голоси чоловіків і жінок, які зібралися в приміщеннях для висадки, і скрегіт лебідок, що піднімали багаж, пошту та вантажі до довгої осі корабля, звідки їх потім мали перевезти на розвантажувальну платформу.

Гаал відчув легку вібрацію, яка означала, що корабель уже не рухається самостійно. Гравітація судна протягом кількох годин поступилася гравітації планети. Тисячі пасажирів терпляче сиділи в приміщеннях для висадки, які легко розгойдувалися в м'яких силових полях, щоб пристосувати людей до зміни напрямку гравітації. Тепер вони повзли вниз звивистими пандусами до великих шлюзів, що зяли попереду.

Багаж Гаала був незначним. Він стояв біля столу, поки його пожитки швидко й зі знанням справи розібрали та склали знову. Візу в паспорті перевірили й поставили печатку. Він сам не звернув на все це жодної уваги.

Це був Трентор! Повітря тут здавалося трохи щільнішим, а гравітація трохи більшою, ніж на його рідній планеті, але він до цього звикне. Він запитав себе — чи звикне до цих величезних розмірів?

Будівля космопорту була величезною. Дах височів так далеко, що його ледь було видно. Гаал майже уявив собі хмари, що могли б формуватися під цим безмежним покриттям. Протилежної стіни взагалі не було видно; лише чоловіки та столи й підлога, яка сходилася в одній точці, аж доки не губилася в тумані.

Чоловік за столом знову заговорив. Його голос звучав роздратовано. Він сказав:

— Проходьте, Дорнік. — Йому довелося відкрити візу й знову глянути, перш ніж він згадав ім'я.

— А де... де... — почав Гаал.

Чоловік за столом ткнув пальцем:

— Стоянка таксі праворуч і третій поворот наліво.

Гаал рушив, побачивши напис, що світився, крутячись і зникаючи у повітрі: «ТАКСІ В УСІ НАПРЯМКИ».

Коли Гаал пішов, з натовпу відокремилася якась постать і підійшла до столу. Чоловік за столом підвів голову й коротко кивнув. Постать кивнула у відповідь і рушила слідом за молодим іммігрантом.

Це було вчасно, бо він устиг почути пункт призначення Гаала.

Гаал обіперся на бар'єр. На маленькій табличці було написано «Диспетчер». Чоловік, якого стосувався напис, не підводячи голови, спитав:

— Куди?

Гаал завагався, і навіть ці кілька секунд роздумів створили позаду нього чималу чергу.

Диспетчер підвів голову:

— Куди?

У Гаала було небагато грошей, але ж це тільки одна ніч, а потім він матиме роботу. Він намагався здаватися байдужим:

— До хорошого готелю, будь ласка.

Диспетчера це не вразило.

— Вони всі хороші. Назвіть, до якого.

Гаал у відчаї відповів:

— До найближчого, будь ласка.

Диспетчер натиснув кнопку. На підлозі з'явився тонкий промінець світла, який звивався посеред інших, що виблискували та тьмяніли, демонструючи різні кольори й відтінки. У руки Гаалові тицьнули квиток, що теж слабо світився.

— Один-дванадцять, — промовив диспетчер.

Гаал намацав у кишені монети й спитав:

— Куди мені йти?

— Ідіть за світлом. Квиток світлитиметься доти, доки ви будете рухатися в правильному напрямку.

І Гаал пішов. Сотні людей повзли широким залом, уважно йдучи за промінцями й напружуючись у точках перетину, щоб прийти до місця призначення.

Його власна стежка обірвалася. Чоловік у блискучій синьо-жовтій уніформі, що сяяла новим пластотекстилем, потягнувся за його двома сумками.

— Прямий рейс до «Люксора», — сказав він.

Чоловік, який за ним стежив, почув це. Також він почув, як Гаал сказав: «Чудово», — і побачив, як той заліз у тупоносу машину.

Таксі піднялося вертикально вгору. Гаал дивився крізь вигнуте прозоре вікно, захоплюючись відчуттям польоту всередині замкнутої структури та інстинктивно тримаючись за спинку водійського сидіння. Простір унизу звузився, і люди стали схожими на мурах, які безладно біжать хто куди. Вид за вікном усе вужчав і віддалявся.

Попереду була стіна. Вона починалася високо в повітрі й зникала з поля зору. Її пронизували отвори тунелів. Таксі Гаала пірнуло до одного з них. На якусь мить Гаал знічев'я замислився, як це його водій зміг вибрати потрібний тунель з-поміж безлічі інших. Тепер навколо панувала темрява й крізь неї, трохи розряджаючи похмуру обстановку, пробивався лише один із сигнальних вогнів. Повітря сповнювалося звуком машини, що летіла тунелем.

Гаал подався трохи вперед від гальмування машини, а потім таксі вискочило з тунелю й знову спустилося на землю.

— Готель «Люксор», — сказав водій, хоч у цьому не було потреби. Він допоміг Гаалові з багажем, із діловим виглядом узяв десять кредиток на чай, підібрав нового пасажирів й знову піднявся в повітря.

За весь цей час, починаючи з моменту висадки, Гаал не побачив жодного проблеску чистого неба.

ТРЕНТОР — ...На початку тринадцятого тисячоліття ця тенденція досягла свого апогею. Будучи центром Імперського Уряду впродовж сотень поколінь і перебуваючи фактично в центрі Галактики серед найбільш густонаселених і промислово розвинених світів системи, він не міг не перетворитися на найбільше та найбагатше скупчення людей, що будь-коли бачила ця Раса. Невпинно прогресуючи, його урбанізація досягла своєї найвищої точки. Уся поверхня Трентора площею 75 мільйонів квадратних миль перетворилася на одне місто. Кількість населення досягла максимуму, перевищивши 40 мільярдів. Ця величезна маса людей майже вся обслуговувала адміністративні потреби Імперії і однаково була занадто малою для виконання цього завдання. (Слід пам'ятати, що неможливість належного управління Галактичною імперією під керівництвом нечестолюбних імператорів була одним зі значних чинників, що спричинили її падіння.) Щодня флотилії з десятків тисяч кораблів привозили продукти з двадцяти сільськогосподарських світів на обідні столи Трентора...

Через залежність від зовнішніх світів у виробництві продовольства і, по суті, щодо всіх життєвих потреб, Трентор ставав дедалі більш уразливим для захоплення шляхом облоги. В останні тисячоліття існування Імперії численні й безперервні бунти змушували кожного нового імператора все ясніше усвідомлювати це й імперська політика стала не більше ніж захистом тендітної яремної вени, якою був Трентор.

Галактична енциклопедія

3.

Гаал не був упевнений, чи світило сонце, або, якщо вже на те пішло, був надворі день чи ніч. Він соромився про це запитати. Уся планета, здавалося, жила під металевим ковпаком. Страва, яку він щойно

скуштував, ішла в меню як сніданок, але існувало чимало планет, які жили за стандартною часовою шкалою, не звертаючи увагу на незручну для них зміну дня і ночі. Швидкість обертів планет навколо осі була різною, і він не знав, як швидко обертається навколо своєї осі Трентор.

Спочатку він нетерпляче шукав табличку з написом «Зимовий сад» і знайшов її, але це виявилася кімната, де можна було погрітися в променях штучного сонця¹. Він затримався там на хвилину або дві, а потім повернувся до головного вестибюля «Люксора».

Він спитав у чергового:

— Де я можу придбати квиток на планетний тур?

— Тут.

— А коли він починається?

— На сьогоднішній ви спізнилися. Наступний буде завтра. Придбайте зараз квиток, і ми зарезервуємо для вас місце на завтра.

— Ой. — Завтра — це вже запізно. Завтра він мусить бути в Університеті. Він спитав: — А є у вас оглядова вежа чи щось подібне? Я маю на увазі, просто неба.

— Звичайно! Якщо хочете, я продам вам квиток. Тільки дозвольте, я перевірю, чи немає надворі дощу. — Він натиснув клавішу біля ліктя й прочитав повідомлення, що побігло по матовому екрану. Гаал читав разом з ним.

Черговий сказав:

— Хороша погода. Подумайте про це, як на мене, зараз якраз сухий сезон. — І невимушено додав: — Я сам не сильно заморочуюся, що там надворі. Востаннє вилазив туди три роки тому. Самі розумієте, один раз глянув і достатньо. Ось ваш квиток. Біля службового входу спеціальний ліфт. На ньому є напис «До вежі». Просто підніміться ним.

Цей ліфт був нового типу й рухався за допомогою гравітаційного відштовхування. Гаал зайшов першим, а решта — за ним. Оператор натиснув на кнопку. На мить Гаал відчув, що висить у повітрі, коли сила тяжіння знизилася до нуля, а потім знову набрав невеличку вагу, коли ліфт рушив угору. Потім ліфт загальмував — і його ноги знову відірвалися від підлоги. Він мимоволі скрикнув.

¹ Зимовий сад англійською звучить як «Sun Room» — дослівно «сонячна кімната». (Тут і далі примітки перекладача, якщо не зазначено інше.)

Пролунав голос оператора:

— Засуньте ноги під поручні на підлозі. Ви що, читати не вмієте?

Інші вже зробили це. Вони посміхалися, дивлячись, як він шалено та марно намагається спуститися вниз, упираючись у стіну. Їхнє взуття притиснулося до хромованих поручнів, що були прикріплені до підлоги паралельно один одному, з проміжком у два фути. Він помітив їх при вході, але не звернув уваги.

Потім хтось простягнув руку й потягнув його вниз. Гаал, задихаючись, хотів подякувати, але в цей момент ліфт зупинився.

Він вийшов на відкриту терасу, затоплену білим сяйвом, від якого заболіли очі. Чоловік, який щойно подав йому руку допомоги, ішов одразу за ним.

Чоловік доброзичливо сказав:

— Тут повно вільних місць.

Гаал закрив рота, відсапуючись, а потім погодився:

— Справді, так і є. — Він машинально рушив до них, а потім зупинився.

І звернувся до чоловіка:

— Якщо не заперечуєте, я ненадовго зупинюся біля перил. Я... я хочу трохи подивитися.

Той доброзичливо махнув рукою, і Гаал перехилився через поручні, що сягали плеча, і занурився в споглядання панорами, яка відкривалася перед ним.

Він не бачив землі. Вона губилася посеред штучних споруд, які були складнішими одна від одної. Не видно було й обрїю — лише метал на тлі неба, що простягався навкруги, утворюючи майже одноманітну сірість, і він знав, що така сама картина по всій планеті. Навколо не було жодного руху — хіба що кілька прогулянкових суден тинялися по небу. Але він розумів, що під металевим покривом цього світу триває жвавий рух мільярдів людей.

Навколо не було видно жодної зелені; ні зелені, ні ґрунту, ні якихось форм життя, окрім людей. Він неясно розумів, що десь у цьому світі є імператорський палац, розташований посеред ста квадратних миль справжнього ґрунту, у зелені дерев, у веселкових барвах квітів. Але це був малесенький острівець посеред океану сталі, і звідси його не було видно. Він міг знаходитися, можливо, за десять тисяч миль звідси. Гаал не знав цього напевно.

Він повинен негайно вирушити в планетний тур!

Гаал шумно зітхнув і усвідомив, що нарешті опинився на Тренторі; на планеті, яка була центром усієї Галактики і ядром людської раси. Він не бачив жодного з її недоліків. Жодного з тих зорельотів, що сідали із продовольством у трюмах. Не усвідомлював того, яка тонка яремна вена з'єднує 40 мільярдів населення Трентора з усією Галактикою. Він бачив лише наслідки одного з наймогутніших діянь людини — повне й остаточне, майже зневажливе підкорення одного зі світів.

Він відійшов із дещо приголомшеним поглядом. Його знайомий з ліфта вказав на місце поруч, і Гаал присів.

Чоловік усміхнувся.

— Мене звати Джерріл. Ви вперше на Тренторі?

— Так, містере Джерріл.

— Я так і думав. Джерріл — це моє ім'я, а не прізвище. Трентор захопить вас, якщо ви маєте поетичний темперамент. Тренторіанці ніколи не приходять сюди. Вони не люблять це місце. Воно їх нервує.

— Нервує? Мене, до речі, звати Гаал. Чому воно має їх нервувати? Воно прекрасне.

— Це, Гаале, ваше суб'єктивне сприйняття. Якщо ви народилися в кабінці, вирости в коридорі, працюєте в клітці, а відпочиваєте в переповненому зимовому саду, а потім виходите на відкритий простір, де над вами немає нічого, крім неба, то це може викликати у вас лише нервовий зрив. Вони змушують дітей приходити сюди раз на рік, після того як їм виповниться п'ять. Не знаю, чи є від цього якась користь. Насправді їм цього мало, і коли вони приходять сюди перші кілька разів, то влаштовують істерики. Діти повинні відвідувати майданчик хоча б раз на тиждень, одразу як їх відлучать від грудей. — Він продовжив: — Звичайно, усе це не має ніякого значення. Що з того, що вони ніколи сюди не виходять? Вони щасливі там, унизу, керуючи Імперією. Як ви думаєте, на якій ми висоті?

— Півмилі? — сказав він і подумав, чи не наївно це прозвучало.

Мабуть, наївно, бо Джерріл трохи пирхнув, стримуючи сміх.

— Ні, лише п'ятсот футів.

— Що? Але ж ліфт піднімався...

— Знаю. Та більшу частину часу він піднімався до рівня поверхні. Трентор на мильо вглибину пронизаний тунелями. Він мов айсберг. На дев'ять десятих він прихований від людського ока. вико-

ристовуються навіть кілька миль ґрунту під океаном на береговій лінії. Насправді ми настільки занурилися під землю, що можемо використовувати різницю температур, яка створюється цією парою миль, і забезпечувати всі свої потреби в енергії. Ви про це знали?

— Ні, я думав, що ви використовуєте атомні генератори.

— Колись використовували. Але так дешевше.

— Уявляю собі.

— Що ви про все це думаєте? — На якусь мить доброзичливий тон чоловіка випарувався, перетворившись на прагматичність. Він набув майже хитрого вигляду.

Гаал розгубився.

— Прекрасно, — повторив він знову.

— Ви тут на відпочинку? Чи подорожуєте, роздивляєтеся визначні місця?

— Не зовсім. Узагалі-то, я завжди мріяв відвідати Трентор, але передусім приїхав сюди на роботу.

— Так? /Он як?/

Гаал відчув, що має пояснити.

— Буду працювати в проекті доктора Селдона в університеті Трентора.

— Ворона Селдона?

— Ні. Я маю на увазі Гарі Селдона. Психоісторика Селдона. Я не знаю ніякого Ворона.

— Це він і є. Його тут називають Вороном. Самі розумієте, у лайливій формі. Він продовжує прогнозувати катастрофи.

— Катастрофи? — Гаал був щиро здивований.

— Звичайно, ви мали б це знати. — Джерріл не усміхався. — Ви ж працюватимете на нього, хіба ні?

— Ну так, я математик. Але чому він передбачає катастрофи? Які саме?

— А ви як думаєте?

— Боюся, що не маю анінайменшого уявлення. Я читав статті, опубліковані Селдоном і його групою. Вони стосуються математичної теорії.

— Так, те, що публікується.

Гаал відчув роздратування. /Він сказав: /

— Я думаю, мені час повертатися. Дуже радий був з вами познайомитися.

Джерріл байдуже помахав йому рукою.

У номері Гаал застав якогось чоловіка. Він був настільки вражений, що навіть не вимовив неминучої фрази «Що ви тут робите?», яка вже мала злетіти з його вуст.

Чоловік підвівся. Він був старий і майже лисий, трохи кульгав, але його сині очі були ясні.

— Я Гарі Селдон, — сказав він, перш ніж спантеличений мозок Гаала зіставив це обличчя з тим, що він багато разів бачив на фотографіях.

ПСИХОІСТОРІЯ — ...Використовуючи нематематичні концепції, Гаал Дорнік визначив психоісторію як галузь математики, що досліджує реакції людських груп на певні соціальні та економічні стимули...

Усі ці визначення містили приховане вихідне положення, що реакції людських груп завеликі для справжньої статистичної обробки. Необхідний розмір такої групи може бути визначений за допомогою першої теореми Селдона, яка... Іншим вихідним положенням було те, що людська група не повинна підозрювати про психоісторичний аналіз, щоб її реакції були справді випадковими.

В основі всієї психоісторії лежить розробка функцій Селдона, які показують властивості, що їх можна порівняти з такими соціальними та економічними силами, як...

Галактична енциклопедія

4.

— Доброго дня, сер, — сказав Гаал. — Я... Я...

— Ви не думали, що ми зустрінемося раніше, ніж завтра? Звісно, ми не мали б зустрітися. Просто, якщо ми плануємо користуватися нашим обладнанням, то мусимо працювати швидко. Набирати нових людей стає дедалі важче.

— Не розумію вас, сер.

— Ви ж розмовляли з чоловіком на оглядовій вежі?

— Так, його звали Джерріл. Більше я нічого про нього не знаю.

— Його ім'я нічого не означає. Він є агентом Комісії громадської безпеки. Він стежив за вами від космопорту.

— Але чому? Я дуже збентежений.

— Цей чоловік на вежі щось говорив про мене?

Гаал завагався.

— Він називав вас Вороном Селдоном.

— Він сказав чому?

— Сказав, що ви передбачаєте катастрофи.

— Так, я це роблю. Що для вас означає Трентор?

Здавалося, що всі питають його про Трентор. Гаал відчув, що може відповісти лише одне:

— Тут прекрасно.

— Ви сказали це, не думаючи. А як щодо психоісторії?

— Я не думав про те, щоб застосовувати її для розв'язання цієї проблеми...

— Коли закінчите працювати зі мною, юначе, ви навчитеся застосовувати психоісторію до розв'язання всіх проблем як щось цілком природне. Погляньте сюди. — Селдон витягнув з мішечка на поясі невеличкий обчислювач. Казали, що він тримав його під подушкою і користувався, коли його мучило безсоння. Його сіра глянсова поверхня була трохи зношена від постійного використання. Спритні пальці Селдона, уже вкриті плямами від віку, зарухалися по клавішах. У верхньому ярусі засвітилися червоні символи.

Він пояснив:

— Це показує, у якому стані Імперія знаходиться зараз.

Зробив паузу, чекаючи відповіді.

Гаал урешті зронив:

— Але ж це, мабуть, неповна картина.

— Так, неповна, — сказав Селдон. — Я дуже радий, що ви не сприймаєте мої слова на віру. Однак це наближення, на основі якого можна продемонструвати припущення. Ви погоджуєтеся?

— Так, якщо враховувати те, що я пізніше перевірю виведену функцію. — Гаал старанно уникав можливої пастки.

— Добре. Додайте до цього відому ймовірність убивства імператора, бунту віце-королів, теперішній рецидив періодів економічної депресії, зниження швидкості планетарних досліджень...

Він говорив і говорив. Щойно він згадував про новий чинник, нові символи оживали під дотиком Селдона і додавалися до основної функції, яка розширювалася та змінювалася.

Гаал зупинив його лише раз.

— Я не бачу обґрунтованості цієї множини трансформацій.

Селдон повторив повільніше.

— Але всі ці обчислення зроблені шляхом соціооперацій, що є забороненими.

— Правильно. Ви швидко схоплюєте, але ще недостатньо швидко. У нашому випадку це не підпадає під заборону. Дозвольте мені розкрити формулу.

Процедура зайняла більше часу, і наприкінці Гаал скромно сказав:

— От тепер бачу.

Нарешті Селдон припинив свої обчислення.

— Таким буде Трентор через три століття. Як ви це поясните? Га? — Він нахилив голову набік і став чекати.

Гаал відповів з недовірою в голосі:

— Повне знищення! Але... але ж це неможливо. Трентор ніколи...

Селдона переповнювало сильне хвилювання людини, чиє тіло нещодавно зістарилося:

— Ну, продовжуйте, продовжуйте. Ви ж бачили, як з'явився цей результат. Сформулюйте його словами. Забудьте поки що про символи.

Гаал продовжив:

— Чим більш спеціалізованим стає Трентор, тим більше зростає його вразливість, тим важче йому захистити себе. Крім того, чим більше він перетворюється на адміністративний центр Імперії, тим він цінніша здобич для інших. І чим більш невизначений порядок успадкування імператорського престолу, тим загрозливіших масштабів набирають чвари серед знатних сімей, і зникає соціальна відповідальність.

— Достатньо. А якою є ймовірність повного знищення в числовій формі?

— Я не можу цього сказати.

— Але ж безсумнівно, ви можете виконати раціональне диференціювання?

Гаал відчув себе під тиском. Обчислювача йому не запропонували. Селдон тримав його за фут від очей. Шалено підраховуючи, він відчув, як на лобі виступив піт.

— Близько 85 %? — припустив.

— Непогано, — промовив Селдон, випнувши нижню губу. — Але й не надто добре. Справжня цифра становить 92,5 %.

— За це вас і прозвали Вороном? — спитав Гаал. — Я не бачив нічого подібного в журналах.

— Звичайно, не бачили. Такі речі не друкуються. Ви думаєте, що Імперія стане показувати свою хиткість? Це один із дуже простих прикладів психоісторії. Але деякі з наших обчислень потрапили в аристократичні кола.

— Це погано.

— Необов'язково. Усе це береться до уваги.

— Так ось чому за мною стежили...

— Так. Усе, що стосується мого проекту, аналізується.

— Ви в небезпеці, сер?

— О так. Імовірність того, що мене стратять, дорівнює 1,7%, але, звичайно, проект це не зупинить. Ми теж узяли такий чинник до уваги. Ну та це неважливо. Гадаю, ми з вами зустрінемося завтра в університеті?

— Звичайно, — відповів Гаал.

КОМІСІЯ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ — ...Аристократична група, що прийшла до влади після вбивства Клеона I, останнього з Ентунів. Вона головним чином привнесла елемент порядку в період нестабільності та невизначеності в Імперії. Перебуваючи під контролем сімей Ченів та Дівартів, комісія врешті деградувала до функцій сліпого інструменту підтримки статус-кво. Її представники так і не були повністю усунуті від влади аж до того часу, коли на престол зійшов останній могутній імператор Клеон II. Перший Головний Комісар... У певному сенсі, початок занепаду Комісії можна простежити від суду над Гарі Селдоном, що відбувся за два роки до початку Ери Фундації. Цей суд описаний у біографії Гарі Селдона, складеній Гаалом Дорніком...

Галактична енциклопедія

5.

Гаал не дотримався обіцянки. Наступного ранку він прокинувся від приглушеного дзвінка внутрішнього зв'язку. Гаал відповів, і голос портьє, так само тихий і сповнений протесту, повідомив йому, що він за наказом Комісії громадської безпеки перебуває під вартою.

Гаал кинувся до дверей і виявив, що вони вже не відчиняються. Він міг лише одягнутися й чекати.

За ним прийшли й повели в інше місце, але однаково це було затримання. Йому дуже ввічливо ставили питання. Усе було дуже цивілізовано. Гаал пояснив, що він провінціал із Синнаксу, що вчився в таких і таких закладах і отримав ступінь доктора математики за такі-то дослідження. Він подав резюме на посаду в проєкті доктора Селдона й був прийнятий. Знову й знову переповідав ці деталі; а вони знову й знову поверталися до питання про те, як він приєднався до проєкту Селдона. Як про нього почув, якими мають бути його обов'язки, які таємні інструкції він отримав, у чому суть проєкту?

Гаал відповідав, що не знає. Що не отримував жодних таємних інструкцій. Він — науковець і математик. Його не цікавить політика.

Нарешті ввічливий слідчий запитав:

— Коли буде знищено Трентор?

Гаал завагався.

— Я не можу сказати про це, виходячи з моїх власних знань.

— А хто може сказати?

— Як я можу говорити за інших? — Гаал відчув увагу до своєї особи, надмірну увагу.

Слідчий сказав:

— Хтось говорив вам про таке знищення, з'ясовував якусь конкретну дату? — А коли юнак завагався, продовжив: — За вами стежили, докторе. Ми були в аеропорту, коли ви приїхали. На оглядовій вежі, коли ви чекали на своє призначення; і, звичайно ж, нам вдалося підслухати вашу розмову з доктором Селдоном.

— Тоді ви знаєте його погляди на це питання, — відповів Гаал.

— Можливо. Але ми хотіли б почути це від вас.

— Він вважає, що Трентор буде знищено через три століття.

— Він довів це... ммм... математично?

— Так, довів, — зухвало відповів Гаал.

— Припускаю, ви вважаєте ці дані правильними.

— Якщо доктор Селдон ручається за них, то вони правильні.

— Тоді ми повернемося.

— Почекайте. Я маю право на адвоката. Я вимагаю дотримання моїх прав як громадянина Імперії.

— Ми їх дотримаємося.

Захисник невдовзі з'явився.

Увійшов високий чоловік — настільки худий, що мимоволі виникало запитання, чи вміщається на його обличчі усмішка.

Гаал підвів голову. Він почувався розбитим і пригніченим. З ним стільки всього сталося, а він не пробув на Тренторі ще й тридцяти годин.

Чоловік відрекомендувався:

— Я Лорс Авакім. Доктор Селдон направив мене бути вашим представником.

— Правда? Ну тоді слухайте. Я вимагаю негайного звернення до Імператора. Мене безпідставно затримали. Я ні в чому не винен. *Ні в чому.* — Він ляснув долонями по колінах. — Ви повинні негайно організувати слухання справи в присутності Імператора.

Про автора

Айзек Азімов розпочав свою серію романів «Фундація», коли йому було 21, не усвідомлюючи, що її будуть вважати наріжним каменем наукової фантастики. Під час своєї легендарної кар'єри Азімов написав понад 470 книг на різні теми, включно з науковими дослідженнями, однак найбільшу популярність та нагороди йому принесли науково-фантастичні саги, у тому числі серії «Робот», «Імперія», «Фундація». Названий Американською асоціацією письменників-фантастів гросмейстером наукової фантастики, майже п'ять десятиліть Азімов працював для своїх читачів. Він помер у квітні 1992 року на 73 році життя.

* * *

Серія романів Айзека Азімова «Фундація», один із шедеврів наукової фантастики, є неперевершеною завдяки своєму унікальному поєднанню невпинної дії, сміливих ідей і широкомасштабної картини світу. Історія нашого майбутнього починається з історії Фундації та її найвидатнішого психоісторика — Гарі Селдона.

Літературно-художнє видання

АЗІМОВ Айзек

Фундація

Роман

Керівник проекту *М. Г. Шакура*
Координатор проекту *К. В. Озерова*
Відповідальний за випуск *О. В. Стратілат*
Редактор *Р. В. Мельників*
Художній редактор *А. В. Ачкасова*
Технічний редактор *В. Г. Євлахов*
Коректор *М. М. Куценко*

Підписано до друку 17.05.2017. Формат 84x108/32.
Друк офсетний. Гарнітура «FranklinGothicBookITC». Ум. друк. арк. 11,76.
Наклад 4000 пр. Зам. № .

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
Св. № ДК65 від 26.05.2000
61140, Харків-140, просп. Гагаріна, 20а
E-mail: cop@bookclub.ua

Віддруковано у ПРАТ «Харківська книжкова фабрика «Глобус»»
61012, м. Харків, вул. Різдва, 11.
Свідоцтво ДК № 3985 від 22.02.2011 р.
www.globus-book.com

• за телефонами довідкової служби
(050) 113-93-93 (МТС); (093)170-03-93 (life);
(067) 332-93-93 (Київстар); (057) 783-88-88

• на сайті Клубу: www.bookclub.ua
• у мережі фірмових магазинів
див. адреси на сайті Клубу або за QR-кодом

Надсилається безкоштовний каталог

Запрошуємо до співпраці авторів
e-mail: publish@bookclub.ua

**Запрошуємо до співпраці художників,
перекладачів, редакторів**
e-mail: editor@bookclub.ua

**Для гуртових
клієнтів**

Харків

тел./факс +38(057)703-44-57
e-mail: trade@bookclub.ua
www.trade.bookclub.ua

Київ

тел./факс +38(067)575-27-55
e-mail: kyiv@bookclub.ua

Одеса

тел./факс +38(067)572-44-28
e-mail: odessa@bookclub.ua

Азімов А.

А35 Фундація : роман / Айзек Азімов ; пер. з англ. Р. Клочка. —
Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2017. —
224 с.

ISBN 978-617-12-3356-0 (укр.)

ISBN 978-0-553-29335-7 (англ.)

Галактична Імперія перебуває на шляху до свого занепаду. Попереду тисячоліття варварства і війн. Уникнути цього страхіття неможливо, але є шанс скоротити період руйни. Психоісторик Гарі Селдон знає, як це зробити. Саме він переконує імператора створити Фундацію — скарбницю надбань людства, з якої розпочнеться народження нової величної імперії. План Селдона спрацьовує, проте жага до влади і грошей стає перепороною в розвитку суспільства. Чи вдасться наступникам ученого скерувати рух історії в потрібному напрямку?

УДК 821.111(73)

ББК 84(7Спо)